

21 000 door de *Wehrmacht* gevorderd die voor het overgrote deel (precieze cijfers ontbreken) aan de landbouw onttrokken werden.

Van het begin van de jaren '30 af was de regering de agrariërs te hulp gekomen met uitgebreide steunmaatregelen: zij hadden prijs- en afzetgaranties gekregen. Er waren 'crisis-centrales' opgericht, grote bureaus die de producten tegen vastgestelde prijzen (deze sloten een overheidssubsidie in) opkochten om ze vervolgens hun bestemming te laten vinden op de binnen- of buitenlandse markt. Als eerste was in '31 de Tarwecentrale in het leven geroepen die de tarwe bij de boeren inkochte en haar verkocht aan de Vereniging van Inheemse Tarwe-Afnemers, de 'Vita'; deze leverde de tarwe af aan de molenaars en meelfabrikanten. Inheemse tarwe was aanzienlijk duurder dan buitenlandse, maar de maalderijen moesten het broodmeel dusdanig mengen dat de Nederlandse oogst in elk geval geheel opgenomen werd. De 'Vita' mocht dan ook uitsluitend tarwebloem die op de voorgeschreven wijze gemengd was, vrij in omloop brengen; met de controle werd weer een nieuwe 'centrale' belast: de Nederlandse Meelcentrale, waarbij alle meelhandelaren, bakkers, banketbakkers of andere meel- en bloemverwerkers zich hadden moeten aansluiten.

De Tarwecentrale had niet lang haar naam behouden: naast tarwe waren namelijk ook andere akkerbouw-producten object van overheidssteun geworden - de Tarwecentrale was tot Nederlandse Akkerbouwcentrale herdoopt. Naarmate het landbouwcrisisbeleid tot nieuwe groepen producenten uitgebreid werd, kwamen er meer 'centrales' bij: behalve voor meel en voor akkerbouwproducten (waar men aan de Akkerbouwcentrale een Nederlandse Inkoopcentrale van Akkerbouwproducten en Provinciale Inkoopcentrales toegevoegd had) werden centrales opgericht voor aardappelmeel, eieren en pluimvee, groenten en fruit, sierteelt, veehouderij en zuivel. Bijna al die centrales waren in Den Haag gevestigd.

Hoewel de organisaties van landbouwers en die van de handel in en de verwerking van agrarische producten in de besturen van de centrales vertegenwoordigd waren, werden zij door diegenen die op die sectoren werkzaam waren, in hoge mate als een verlengstuk van de regering, van 'Den Haag', gevoeld en dat gevoel werd nog sterker toen in '39 het rijksbureau voor de voedselvoorziening in oorlogstijd opgericht werd; alle centrales kwamen toen onder dit rijksbureau te ressorteren waarvan Louwes als overheidscommissaris voor de voedselvoorziening hoofd was. De titel 'overheidscommissaris' vond Seyss-Inquart, de Rijkscommissaris, verwarrend - het werd dus in september '40 'directeur-generaal' en er werd toen ook een breed samengesteld College (later: Raad) voor de Voedselvoorziening opgericht om Louwes en Hirschfeld met adviezen terzijde te staan. Daar